

Hvordan prinser blir til frosker, og omvendt...

Rani Lill Anjum

Mannen min er den fineste i verden! Ingen kan måle seg med ham, verken i fremtoning eller karakter. Derfor kan ingenting av det han sier eller gjør være helt feil, - og eventuelt ville det bare fremstå som reine bagateller, sett i lys av hans ellers så lytefrie vesen.

Jeg må innrømme at beskrivelsen av mannen min er farget av mitt subjektive ståsted. – *Alle mine observasjoner av ham er antakeligvis det man i vitenskapsteorien kaller teoriavhengige.* I en teori har man gjerne som utgangspunkt en *hovedhypotese*, som er en sentral, men upåvist, antakelse om hvordan ting forholder seg. En slik hypotese vil betinge og påvirke både *hvilke ting man legger merke til*, men også *hvordan man vil beskrive det man opplever*. Det betyr at ideen om at jeg er gift med verdens flotteste mann, utgjør hele bakgrunnsforståelsen for hvordan jeg oppfatter ham.

Derfor vil alt mannen min sier og gjør, tolkes opp mot denne antakelsen. Følgelig vil jeg enkelt kunne få bekreftelse på teorien min hver dag: Han vasker klær, vinduer og kopper helt uoppfordret. Han snekrer møbler og fikser tette avløp. I tillegg er han snill, høflig og omgjengelig, og alle venninnene mine liker ham. Hva mer kan man vel forlange?

Slik vil de teoriene og hypotesene man har, påvirke hva man får med seg. Derfor skal det mye til for å motbevise, eller *falsifisere*, en slik hovedhypotese. For hva gjør vel en klissete tannkremtube uten kork eller noen fettete rødvinsglass i kjøkkenskapet, når det settes opp mot alle de fantastiske egenskapene han ellers har?

Når alt man ser tolkes i lys av en teori, vil man være tilbøyelig til å bagatellisere samtlige tegn på at den ikke holder. For å bortforklare moteksempler etter hvert som de dukker opp, sverger man derfor ofte til hjelpehypoteser, eller *ad hoc hypoteser*: En forbigått bursdag kan feies bort som en liten forglemmelse, og en liten flørt med bestevenninnen din er vel egentlig et tegn på at han ikke får nok kjærlighet hjemme?

Det er derfor ikke tilstrekkelig med noen få feiltrinn eller uvaner for å rokke ved en hypotese som man har sterk tiltro til. Enten må disse feilene bli så påfallende eller alvorlige at man ikke

lenger kan bortforklare dem ved hjelp av *ad hoc* hypoteser. Eller så må man oppleve et såkalt *gestaltswitch*: Som et lyn fra klar himmel kan perspektivet bli snudd på hodet og gjøre at man legger merke til helt nye egenskaper ved sin kjære som man i samme øyeblikk innser at alltid må ha vært der. Det kan være at man oppdager at han er en skikkelig egotripper, en gjerrigknark, eller en utro løgner.

På dette stadiet er man kommet til en *vitenskapelig krise*. Det gamle verdensbildet rakner, og man er blitt moden for å forkaste hele teorien og erstatte den med en ny: Han er en drittsekk. Heretter blir den nye teorien bekreftet daglig: Aldri skrur han korken på tannkremtuben! Og hvor vanskelig kan det være å vaske et vinglass skikkelig? Ikke kan man ta med en venninne hjem heller, uten at han begynner å legge an på dem! Og dette må være det *tredje* året på rad at han glemmer bryllupsdagen vår!

Slik endres stadig blikket vi har på verden: Teorier kommer og går, og gamle illusjoner erstattes av nye. Menn blir prinser, og prinser blir til frosker. – Men frosker kan jo som kjent bli til prinser igjen, om man bare prøver å kysse dem én gang til...